

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1942.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

december

10. füzet

A mi karácsonyunk.

A karácsonyi Gyermekek azzal a nagy igényével lépett elénk, hogy ő életet hozott a világnak, s akarja, hogy a világ belőle éljen. Nem hozott tudományt, hanem elmondta parabolákban, hogy mi az Isten-országa s hogy merre kell azt keresni; elmondta, hogy bennünk van, hogy az annyi mint a megigazulás, tiszta szív, béke és öröm; elmondta, hogy az embernek élnie kell Istenből s lelkéből, s hogy erre az erőt ő hozta s ő adja meg mindenkinek, aki átadja magát neki; elmondta, hogy az Isten-országa nem szó, nem tan, hogy azt ugyan valahogy ismerni is kell, de úgy vagyunk vele, mint az étellel; nem érti azt senki, aki nem éli; elmondta, hogy amint a bűn is nem tudás, hanem Istentől való elfordulás, vakság és békétlenség, úgy a bűntől való szabadulás is nem tudás, hanem a Megváltó iránt való odaadás, Isten s a lélek ölelkezése, nagy tett, melyet Isten s lélek együtt végez, s melyet a lélek átél és átérez. Hozott erőt s életet, indításokat, Istenből és lélekből fakadó erőket; ezeket beállította a világba s kegyelmének hívta.

Ez ünnephez téli est kell, meleg szívekkel. Olyan téli est, amikor a szürkület észrevétlenül borítja rá fátyolát a rögbe fagyott tájékra, az alkony pedig mint fázós anyóka parázsrétegeket tereget el a látóhatár izzó, vörös sávjaiban; olyan téli est, amikor a varjak hosszú csapatokban károgva repülnek a távoli nyárfákra s elhaló szárnyzuhogásukkal csak mélyítik a vidék sejtelmes csendjét. De hogy karácsony legyen a téli estéből, kellenek oda még elfogódott lelkek, meleg szívek is. Kell valami közérzés, mely egyforma palotában s falusi házban; kellenek ünnepi emberek, olyan ünnepi hangulatban, amely bár nem tünteti el az élet gondjait, mégis mélyebb fölértésre s belső értékeik átérzésére képesíti őket. Így lesz aztán a karácsonyból az a sajátságos ünnep, melyet nem kívülről harangoznak belénk, hanem mely bensőnkől fakad; ünnep, melyhez nem kell izgalom és zene, nem kell színház és utca, hanem ellenkezőleg bizalmas, csendes kör, nyugalom és otthon. Itt ünnepelnek azután azok az emberek, kik sokat vergődnek,

sokat vesződnek, de bízni és hinni is tudnak. Nem beszélnek ők sokat világproblémákról; nem feszegetnek kényes kérdéseket; nem sokat féltik a régi, nagy hitét még a modern eszmék áramlatától sem, hanem ahogy szegénységüktől vagy jobb módjuktól telik, fenyőfán vagy legalább borókaágon gyujtának ünnepi gyertyát, emlékére annak a szent éjnek, mely égi fénytől lett világos, s mely égi fény azóta sem hamvadt el, hanem világít a hívőnek; s a hitetlenség látóhatárán is van belőle annyi, amennyi a téli alkony biboros sávjában van a napsugárból.

Szentigaz, a szent éj fénye még ma is világít. Ugyanakkor azonban észrevevesszük azt is, hogy ez a világosság nem az, amelyből több tudás, jobb értesültség s tüzetesebb világisméret terjed az emberek közt, hanem az a világosság, melytől több bizalom, több remény, szeretet s kitartás lesz köztünk. Ez a világosság nem a tudomány virrasztó, éjjeli lámpafénye, nem a forrasztócsövek lángja, nem a színelemzések tört sugara, nem a reflektorok viharos tengereket bejáró fénye, hanem olyan világosság-féle, mint amilyen a napsugár, mely magasból jön s eligazít s melytől élet és szépség lesz földön. Ez a világosság az a nagy hit, hogy Isten van velünk, hogy lejött közénk, hogy ő a mi napunk s életünk. S mert ilyen napvilág van nemcsak fejtünk fölött, hanem öntudatunk világában is, azért ünnep a karácsony!

Maga a karácsony nem böjt, nem böjtölés, hanem hit, béke, bizalom, szeretet, öröm. Az ismeret csak tél, melyben a hó világít, melyben jégvirágokban s kristályosan bár, de hideg formában merevült meg az élet folyama; de sem a hideg formákból, sem a jégvirágokból meg nem élünk. Nekünk nem ez kell, hanem az, hogy az élet lelkünkben a maga sajátos formáiban, amilyenek az odaadás, a bizalom, a vágy, a szeretet, a kitartás és fegyelem, fakadjon. Ezek életvalóságok, élettartalmak s lelkiségek; s azért ilyenek, mert belőlünk, lelkünkből valók s mert nem személytelenek, hanem személyesek, a mieink.

Meglehet, hogy valaki lekicsinyli a közönséges emberre szerény, egyéni életfeladatait s kevés fontosságot tulajdonít az ünnepi érzéseknek; meglehet, hogy azt gondolja, több tudással s több ismerettel fölényesebbé tehetnők az embert az élet harcaiban s alkalmasabbá arra, hogy a létért való küzdelmet diadalmasan megvívja. Egy pillanatig sem tagadom, hogy ez is kell; de főleg az kell, hogy az ember önsúlyát s önértékét érezze, hogy belső világában legyenek nagy méretei, hogy elementáris erővel jelentkezzenek erkölcsi megnyilatkozásai, hogy legyenek emelkedett hangulatai, melyeken önmaga s az élet érthetetlenségei fölé emelkedjék, hogy legyenek lelkében nyíló végtelen perspektívái, melyek a legközönségesebb életet is örök, nagy föladatak elé állítják. Az kell az embernek, hogy érezze át a szellemi világ nagyszerűségét, hogy tartsa lelkét

eleven kapcsolatban a minden élet kútforrásával; nem a nagy-valamivel, hanem a nagy-valakivel; nem a világgal csak mint objektummal, hanem a világot eltöltő s a világon túl érő szubjektummal, akivel szemben úgy legyen, mint a gyermek van atyjával, a bűnös van megváltójával, a jó barát lelkének barátjával.

A karácsony ezt jelenti; jelenti a nagy hitet s a nagy bizalmat, s e nagy hitből s e nagy bizalomból fakadó belső, érzelmi, egyéni éledést! A tudás s az értés kristályos jégmezői fölött jelenti a bizó s érvényesülést váró belső világot, a szerető s szeretetben boldogságát megeléző életet, mely a maga győzelmes zászlaját melengeti az élettelenség fölött. E hangulatban minden ember érzi azt is, hogy valamikép gyermekké kell lennie a végtelen Istennel szemben, s ez érzületben keresnie a mennyek-országába vezető utat Krisztus mondása szerint: „Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek-országába“.

Minél kegyetlenebb a gazdasági élet harca s minél több keserűséget kever a társadalmi fejlődésbe, annál inkább van szükségünk a karácsonyi nagy hit bensőséges, zárt világára, szükségünk van az élet mechanikájával szemben a hit miszticizmusára s a blazirtsággal szemben arra az értékelésre, mely önmagában találja meg az élet mélységét is, meg értelmét is. A karácsonyi szeretet nem naiv lelkek költészete, melyet erős szellemek majd balhitnek s babonának ismerhetnek föl, hanem a lélek sajátos tájékozódása s az élet ösztönei s vágyai, melyek a több s jobb élet felé visznek. Nem lemondásról, nem elhalásról, nem begubózásról s fakir aléltságról van itt szó, hanem ellenkezőleg kiemelkedésről s nagy öntudatról s erős állításról, mellyel az ember állítja önmagát s egyéniségének transcendens hajlamaiban a több-élet irányát s erkölcsi értékeiben az élet értelmét látja.

(Prohászka Ottokár.)

A magyarság hivatása.

A Dunavölgyében és a Kárpátmedencében, Nyugat és Kelet érintkező felületének ezen a legkényesebb és legérzékenyebb pontján, emberemlékezet óta a magyar volt az egyedüli nép, amely egységes és szilárd államterületet szervezett, fölismerővén ennek a földrajzi zónának zárt geopolitikai egységét és politikai egyöntetűsége, valamint állandó életközösségre utaló törvényét.

A földrajzi tényezőknek ez a logikája és a magyar nép erélye teremtette meg az Árpádok, Anjouk és a Hunyadiak nagy birodalmát, amelyet valamikor a pápák a keresztény

műveltség védőbástyájának nevezték s amely a középkori kultúrközösség nyelvén valójában azt jelentette, hogy a Nyugat és a Kelet szellemi és politikai találkozásának zavar-zónáján a magyar nemzetnek jutott az a rendkívüli kötelesség és küldetés, hogy olyan államiságot létesítsen és szervezzon, amely szétválasztja az ellentétes kultúrszférákat, amely lelki arculata szerint a Nyugathoz, vér- és idegrendszer szerint viszont a Kelethez tartozik, de amely lényege szerint se az egyiké, se a másiké. A maga létezésében ugyanis olyan egyensúlyi eszmét képviselt Közép-Európában, amelynek akár Keletről, akár Nyugatról szándékolt vagy végrehajtott megbolygatása feloldta egész világgrészünk nyugalma is. Azok a nyugati és keleti erők, amelyek a magyar államterület függetlenségében egyúttal a Kárpátmedence függetlenségét is fenyegették; régen más alkatú és más állagú imperiumokat mozgósítottak ellenünk, mint ma. Valamikor a német nép római szentbirodalma, azután a nagy keleti lovagnépeknek, vagy a bizánci és a török császárságnak nehéz malomkövei között zúzódtott ez a magyar állameszme. Ma a nyugati határainkon a régi világ-erő fenyegeti a magyar állameszme csonka konstrukcióját. Kelet felől pedig a társadalmi forradalom képletében jelentkező moszkovita és bolsevik szlávizmus.

A hivatás és a küldetés természete és jelentősége ránk nézve mitse változott. Ez pedig úgy szól hozzánk, hogy nem lehetünk függvénye egyik világerőnek sem, mert önmagunk európai lét- és polgárjogát veszítenők el ezáltal: következőleg erősebben és szívósabban, mint valaha, kell kitartanunk és ragaszkodnunk a magyar állameszme önértéke mellett, amely európai szempontból s kimozdíthatatlan pozíciót szerzett számunkra a Dunamedence népei között. A magyar állameszme ugyanis, miként a múltban, úgy a jövőben is kettős feladatot kellett és kell, hogy vállaljon és teljesítsen. Mindkét feladat kétségbevonhatatlanul abszolút európai jelentőségű is s mind-egyik a Duna- és a Kárpát-terület elsődleges geopolitikai elvéből és néprajzi állapotából folyó. Az egyik feladat *szétválasztó* jellegű. Mint a német földrajzi tudomány hangsúlyozza: „Zwischen-Európa” sajátos önállóságát, különbséget és önlényegűséget jelent Kelet- és Nyugat-Európa között. Ennek az elvnek a misszióját csakis olyanfajú nép láthatja el, mely se germán, se szláv s amely a nagy nemzeti géniuszával, senkihez sem tartozó s a vetélkedő fajtáktól teljesen független személységének eredetiségével támasztja alá és hangsúlyozza ennek a föld- és néprajzi területnek egyéniségét.

A magyar állameszme feladatának másik része nem szétválasztó, hanem *összekapcsoló* jellegű. Azok a népek, amelyek nem olyan jelentéktelenek, hogy fölszívódjanak a nagy világfajok olvasztókemencéjében, de nem is olyan erősek, hogy önmagukban megálló államhatalmi szervezetet létesítsenek, eg-

zisztenciájuk és boldogulásuk érdekében arra vannak utalva, hogy akár szuverénításuknak önkéntes csorbítása árán is, keressék és megtalálják az egymásra utaltságnak politikai formáját. Ezek között a kis népek között a Dunaterület főhatalmához való elsőszülöttségi joguk elvitathatatlan. Ez a joguk részint fajnépi erőnk, részint államszervező tehetségünk, részint központi elhelyezkedésünk természetes és szerzett kondíciótöbbletén alapszik. Minőségnép vagyunk. *A magyar kis nép: de nagy a nemzet.*

A dunai népek önállóságának és integrálódásának ezt a gondolatát a magyarság át fogja menteni a nehéz viszonyok évtizedeiből egy jobb jövőre, nemcsak saját érdekében, hanem azoknak a népeknek a jóvoltáért és boldogulásáért is, amelyeket megkérdezésük nélkül elszakítottak a dunai életközösségtől. Ezt a hivatást és kötelességet a magyar politika csak akkor munkálhatja biztos eredménnyel kecsegtető rendszerességgel és céltudatossággal, ha hű marad alkotmányos szabadságának törvényeihez és tradícióihoz, ha idehaza nem létesít olyan államrendszert, amely a polgári és a kisebbségi szabadság tagadása s ha nem szorítkozik a faji eszme keskeny korlátai közé, hanem egyetemesebb, mélyebb jelentőségű hivatásának engedve, kiépíti, illetőleg tovább folytatja annak az egészen sajátos államtípusnak szervezetét és fejlesztését, amely a rendet a szabadsággal, az állami fegyelmet a személyi méltósággal, az erőt a türelemmel, a múlt emlékéét a jövő reményével, a történet hatalmát a kor eszméjével egyesíti.

Tanítási vázlatok.

Számolás és mérés tanításánál a tanítás menete a következő lehet.

I. Előkészítés.

- a) Számonkérés.
- b) Áthajlás. Az új anyag körébe eső példa megadása.
- c) Célkitűzés. Hogyan számíthatnánk ezt ki?

II. Tárgyalás.

- a) A példa megoldása. (Közös osztálymunkával.)

Ennek menete: a példa megismétlése,
megoldás becslés alapján,
a különféle megoldási lehetőségek megkeresése,
a legmegfelelőbb megoldás végrehajtása.

- b) Kiemelés. Mit számítottunk ki, hogyan?
- c) Egybevetés a becslés eredményével. Elképzelgetés.

III. Összefoglalás.

- a) Begyakorlás hasonló, de fokozatosan nehezebb példákön.
- b) Elmélyítés. Az új ismeret haszna az életben.
- c) Házi feladat.

Földrajz tanításánál a menet a következő lehet.

I. Előkészítés.

- a) Számonkérés.
- b) Az érdeklődés felkeltése. (Érdekesség elmondása, bemutatása.)
- c) Célkitűzés. (A tájegység határainak sematikus felvázolása a táblára.)

II. Tárgyalás.

- a) Helyzete lakóhelyünkhöz viszonyítva.
- b) Helye a térképen.
- c) A térképről leolvasható jelenségek.
- d) Összehasonlítás lakóhelyünkkel.
- e) Részletes tárgyalás.
 - 1. Felszíni alakulása.
 - 2. Vizei.
 - 3. Éghajlat. (Összevetés lakóhelyünkkel.)
 - 4. A tájon élő ember élete. (Összevetés.)
 - 5. A vidék jellegzetes termékei.
 - 6. Ipar, kereskedelem, közlekedés.
 - 7. Kapcsolat vidékünkkel (tájegységünkkel)
 - 8. Település. Vármegyék, városok.

III. Összefoglalás.

- a) A tankönyvi anyag megbeszélése.
- b) Számonkérés.
- c) Elmélyítés. (Jellemző népszokás stb.)

Természettan, gazdaságtan és háztartástan tanításánál eljárásunk a következőképpen történhet.

I. Előkészítés.

- a) Számonkérés.
- b) Áthajlás az ismertetendő anyagra.
- c) Célkitűzés.

II. Tárgyalás.

- a) A tanulók beszámolnak eddigi ismereteikről, tapasztalataikról.
- b) Szemléltetés. (Kép, kirándulás, preparált példány stb. Táblai rajz.)
- c) Összehasonlítás a már ismertekkel.
- d) Miben különbözik az ismertektől? (Osztálymunka.)
- e) Környezet, életmód, testalkat. (Ezek egymásra hatása.)
- f) Étrendje. (Hogyan szerzi meg táplálékát.)
- g) A jellemző sajátosságok rajzolása. (Tábla, füzet.)
- h) Haszna, kára. (Gazdasági vonatkozások.)

III. Begyakorlás.

- a) Összefoglalás.
- b) Elmélyítés. (Elbeszélés.)
- c) Megfigyelésre utalás. (Szempontok szerint.)

Testnevelésre egy kidolgozott példát adunk.

I. Bevezető gyakorlatok:

1. Köralakítás. Nóta helybenjárással.
2. Járás körben. Lábujj-járás, sarkon járás.
3. Törökülés. Kismadár alszik.
4. Terpeszállás. Harangozás. Magastartás, kötéllel törzshajlítás előre.
5. Szökdelés. Hogyan ugrál a kis- és nagy labda?

II. Főgyakorlatok:

1. Hanyattfekvés, mellkasemelés.
2. Mellső fekvés, karok mell alatt. Ebből mellső fekvőtámasz.
3. Csípőre! Térdemelés. Ki áll mozdulatlanul. (Golya-állás.)
4. Futás vagy helyette helyben ugrások. Hogyan ugrál a veréb? És a kis csikó?
5. Játék. Mókusok ki a körből!

III. Levezető gyakorlatok:

1. Járás térdemeléssel.
2. Leírás. Az oroszlán az állatok királya.
3. Elvonulás éneke. Horthy Miklós katonája vagyok...

(Folytatjuk.)

MAGYAR ASSZONY ÍRJA.

...Áldja meg az Isten a madara szárnyát,
Százezer muszkán át, halál záporába,
Ki levelét hozta százezer muszkán át,
Hogy mégis ideszállt
Én édes uramnak szerelmes postája...

Áldja meg az Isten áldott hírhozóját,
Sebesen vihesse a válaszom hozzád;
Szombat este írom a kis asztal mellett;
Kicsi csemetéink,
Isten báránykái, ágyukban pihennek.

...Mióta elmentél véres hadak útján,
Sűrű gond esője záporosan hullt rám;
Fehér özvegységnek nincsen vasárnapja,
De velünk az Isten —
És rendben a jószág és rendben a pajta.

Nagy tüzes csatákból vitézek ha jönnek,
Hósi sebek láttán nem hullatunk könnyet;
Sebüket bekötjük fehér patyolattal,
Sebesült vitéznek
Minden magyar portán terítve az asztal.

... Mióta elmentél, hosszú őszre tél lett;
De minden úgy van itt, mintha most jönnél meg;
Délben az asztalfő friss illattal vár rád,
Este meg, este meg
Fölvetve puhára patyolatos párnád.

Télben is rózsát hajt a küszöbünk fája,
Én édes vitézem, hogyha te lépsz rája;
Hogyha sebesülten, hogyha lerongyoltan,
Győztes szép katonám,
Csak tartsalak újra ölelő karomban.

... Kis ágyban mozdulnak a kicsi fiókák,
Kövér kis kezüket imára kulcsolják;
Rája az estében nagy fényesség támad,
Ahogy elsuttogják;
„Jó Istenünk, védd meg az édesapánkat!”

Téli fagyos vártán, tudom, hogy megérzed,
Kicsi fiókáink fohászkodnak érted.
Féltő érzélemmel most borulok rájuk;
„Én kicsi árváim,
Visszatér győztesen az édesapátok!”

(Gyóni Géza.)

TANÍTÁSOK — VÁZLATOK.

1943. január 3. hete.

Beszéd- és értelemgyakorlat.

II. OSZTÁLY.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Az emberi test és gondozása. A test részei: fej, törzs, végtagok mikor tudnak dolgozni, feladatuknak megfelelni? Gondozás, ápolás. Hogyan ápoljuk testünket? Mosakodás, fürdés.

b) Célkitűzés. Beszéljünk ma arról, mi szükséges még a test tisztántartásához!

II. *Tárgyalás.* a) A ruházkodás. Hogyan öltözködünk? Melyek a felső ruhadarabok? Mit viselünk alattuk? Ezek mivel érintkeznek? Mitől lesz szennyes ingünk? Miért kell sűrűn

tiszta ruhát venni? Hogyan tisztítjuk a fehéreneműt? (Miért fehérenemű?)

b) *A nagymosás.* A tanulók beszámolója az észleletekről. Előkészület. (Víz, szappan, surolókefe stb.) Miért kell a szappan? Milyen vizet használnak nagymosáshoz? A meleg víz jobban oldja a piszkot. A szappan azért is szükséges. Miben végzik a mosást? Mit kell csinálni a kimosott ruhával? Hová terítetik a kimosott ruhát? Hogyan kell kiteríteni? Mikor szárad hamarabb a ruha, télen vagy nyáron? Mit csinálnak a megszáradt ruhával? Hogyan történik a vasalás? Miért vasalják a fehéreneműt?

c) Történet a tiszta és piszkos fehéreneműről. (Ingről.)

d) A tisztaság félegészség.

III. Összefoglalás. a) Begyakorlás. Miket nevezünk fehéreneműnek? Miért piszkolódnak be ezek olyan hamar? Mit kell tenni a piszkos fehéreneművel? Hogyan történik a nagymosás? Mi szükséges hozzá? Mit csinálunk a kimosott ruhával? Hogyan vasalnak? Ki végzi a nagymosást? Nehéz munka: a munka megbecsülése. Vigyázzunk fehéreneműnkre!

b) Rajzolják le, mit láttak otthon nagymosáskor?

1943. január 3. hete.

Beszéd- és értelemgyakorlat.

III. OSZTÁLY.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az előző órán tárgyalt anyag számonkérése.

b) Áthajlás. Aki nem dolgozik, ne is egyék!

c) Célkitűzés. Beszéljünk ma a munkáról.

II. Tárgyalás. a) Mese a gyárkéményről.

Ha én egy-egy nagy gyárat látok, távolból a gyár kéménye szól hozzám. Ilyenformán beszél:

— Hallod-e te kicsiny ember, miért bámulsz úgy rám? Azt kérdeed talán, hogy miért nőttem meg ilyen magasra? Miért pipázom örökké? Mire vigyázok a magasban?

Én pedig hallgatom ezeket a kérdéseket és gondolkodom magamban?

— Bizony kicsiny vagyok én tehozzád képest, ó, hatalmas kémény. Csodálom, hogy olyan hatalmasra nőttél. De aztán eszembe jut, hogy hiszen ennek csak örülnöm kell, hiszen ha pipázol, rengeteg korom meg füst kerül a levegőbe. Hogy ez ne hulljon ránk, azért nőttél meg olyan magasra. De azt is tudom, kire vigyázol ott, a magasban. Az alattad levő nagy gyárra. A gyárban sokezer ember dolgozik. Ó, te magas gyárkémény, te olyan vagy, mint egy nagy torony. A torony hangja megszólal s az emberek az Isten házába sietnek, hogy imádkozzanak. Te pedig hatalmas gyárkémény, túlkölni kezdel, s az emberek munkára sietnek szavadra. Imádkozni és dolgozni, —

így van ez rendjén! Ezért tisztelem én a magas gyárkéményt is! Ezért tisztelem, becsülöm a gyárkéményeket is!

Tudjátok mit beszél a gyárkémény?

— Azért nőttem ilyen magasra, hogy már messziről megláthasson minden ember, aki a városba lép. A templom tornya hirdeti az Isten nagyságát, jóságát, hogy vigyáz reánk a városban is. A magas gyárkémény meg azt hirdeti, hogy munka nélkül nincsen boldog élet. Hivogatja munkába az embereket! S az emberek jönnek. Kormos lesz a kezük, kormos az arcuk, az egész ruhájuk, de így készül a ruhához való szövet, a gépekhez szükséges acél, a mindennapi kenyérhez nélkülözhetetlen liszt is. Minden kalapácsütés, amely a gyárakból kihallatszik, azt mondja nektek, emberek:

— Aki dolgozik, az hasznos ember!

— Aki dolgozik, az előrehalad!

— Aki dolgozik, az tisztességes ember!

— Aki dolgozik, az jó hazafi!

— Aki dolgozik, azé a jövőendő!

Ők ketten: a templomtorony és gyárkémény példázzák a régi mondást: Imádkozzál és dolgozzál! Ó, te kalapácsütés, taníts meg arra minden embert, hogy siessen az ő munkahelyére. Az egyik tüvel, a másik kalapáccsal, a harmadik gyalúval, a negyedik tollal, az ötödik eszével, a hatodik vésőjével dolgozzék! Dolgozzunk büszkén, lelkesedve, fáradhatatlanul s becsüljük meg a munkát, de a munkást is, aki tisztességgel végzi a maga dolgát! Aztán menjünk az Isten házába s adjunk hálát a Mindenhatónak, hogy erőt, egészséget adott nekünk a munkára. Mert anélkül, még dolgozni sem lehet ám!

III. Összefoglalás. Megbeszélés alapján.

Gyűjtsetek közmondásokat a munkáról.

1943. január 4. hete.

Olvasmánytárgyalás.

IV. OSZTÁLY.

V á z l a t.

A tanítás anyaga: Szent László vendégsége.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az előző órán olvasott olvasmány felújítása, számonkérése.

b) Ráhangolás. Ki volt Szent László király? Hol van eltemetve? Melyik magyar várost nevezzük Szent László városának? Mit tudtok Szent Lászlóról?

c) Célkitűzés. Nézzük, milyen volt a szent király, mint vendéglátó?

II. Tárgyalás. a) Az olvasmány bemutatása.

Szent László vendégsége.

A prédaleső s örökösen kalandozó kunok, miután a saját kárukon többszörösen is kitapasztalták, hogy Erdélyen keresztül hasztalan próbálkoznak az Alföld megrohanásával, délfelől kísérelték meg a szerencsájüket. Tervük megvalósításában kezükre járt a görög császár is, aki nem látta szívesen Magyarország megerősödését. Meghagyta tehát a nándorfehérvári görög parancsnoknak, hogy a kunokat minden szükségessel segítse, de csak úgy suttyomban, s ő maga ne avatkozzék a küzdelembe.

A kunok a görögökkel kötött titkos egyesség szerint átkeltek a havasföldi Dunán és a rác hegyeken keresztül a Szendrő s Nándorfehérvár között húzódó Dunaparra vonultak.

A nándorfehérvári parancsnok, amikor meglátta a feleszámú kun hadakat, annyira biztosra vette a betörés sikerét, hogy nem tartotta szükségesnek az óvatosságot, amelyet a császár parancsolt. Nyíltan a kunok pártjára állott, s harminc dereglyét ígért nekik görög evezősökkel, hogy minél gyorsabban átkelhessenek a Dunán.

A magyarok még idejében értesültek a kunok készülődéseiről, a görögök fondorkodása azonban elkerülte éberségüket. Így történt, hogy csak gyenge erőket küldöttek a dunai végvidék oltalmára. Ez még jobban megnövelte a kunok harci kedvét, voltak olyanok, akik meg sem várva a dereglyéket, sarkantyúba kapták lovukat s usztatva igyekeztek a Dunán átkelni.

A merész kísérlet azonban balul ütött ki. A vakmerők jórészt már a víz örvénylő sodrában elmerültek, akik pedig átvergődtek az áradaton, a magyarok fogságába kerültek.

A sikertelen próbálkozás nem vette el ugyan a kunok kedvét, a végvidékeket őrző magyaroknak azonban nagy hasznára vált, mert a foglyok elárulták a nándorfehérvári görög parancsnok kétszínű játékát. Nyomban segítséget kértek a királytól, hogy méltón megfeleljenek rá.

Szent László vállalkozott, hogy fegyveres híveivel lóhalálban az Al-Dunához siet, és az országos hadak megérkezéséig feltartóztatja az ellenséget.

Közben a kunok egyre türelmetlenebbül sürgették a görög dereglyéket. A nándorfehérvári parancsnok azonban megijedt a kunok kezdeti sikertelenségén. A kunok szerencséjébe vetett hite alaposan megcsappant.

Ez ismét csak a magyarok hasznára volt. A kisszámú magyar partvédő őrség nem tudta ugyan megakadályozni a kunokat az átkelésben, s kemény harcok között a Delibláti-homokpusztába szorult, de akkorra szerencsésen megérkezett már László is.

Az igaz, hogy kevesen voltak a daliás herceggel, de ő egyedül is fölért egész sereggel. Az ellenség már jöttének hírére is elvesztette a bizalmát, a maroknyi magyarság ereje pedig megszázszorozódott.

A kunok nem tudtak a homokpusztán átvergődni, akár-mennyire erőlködtek is. A királyi seregek viszont olyan lassan gyülekeztek, hogy a herceg vitézei már mindenükből kifogytak a pusztaságban. Nem volt már egy falat kenyérük sem, és a füvetlen, kopár homokbuckák között apránként elhullottak lovaik is.

— Urunk, jóságos hercegünk — szoltak a leventék szívükben mélységes hittel — tedd, hogy ne ülhessen győzelmet felettünk az éhínség ellenségeink öröme s hazánk romlására! Urunk, jóságos hercegünk, imádkozzál érettünk a te égbeszálló szavaiddal!

A szentéletű herceg legott megoldá nehéz páncélját, szép, fűrtös fejről levette forgós sisakját és térdre borult a pusztaság füvetlen homokján. Aztán hangos szóval könyörögni kezdett az Úr Jézushoz az ő vitézeiért, akiknek a hite törhetetlenül erős maradt az inség napjaiban is.

És ahogy elhangzott a könyörgő imádság, az esthajnal homályából népes bölénycsordák törtettek elő és gazdag asztalt terítettek az éhező hősöknek.

Reggelre kelve már újult erővel vették fel a küzdelmet a kunokkal és keményen megállták helyüket az országos hadak megérkezéséig.

Az ellenség nagy vereséget szenvedett. Még hírmondó sem került vissza a rác partra. De busásan megfizettek a görögök is ravasz fontorkodásukért. A magyar hadak a kunok leverése után a zsákmányul ejtett görög dereglyéken átkeltek a Dunán, ostrom alá fogták Nándorfehérvárt és kemény küzdelem után hatalmukba ejtették.

b) Az olvasmány által keltett élmények felújítása, megbeszélése.

c) Részenkénti tárgyalás. (Szómagyarázat.)

d) Elmélyítés. Szent László Várad és Erdély, valamint a magyar nemzeti hadsereg védőszentje. Városa nemrég került vissza Szent István országához.

III. Összefoglalás. Elolvastatása; majd tartalmának egészében való elmondatása.

1943. január 3. hete.

Számolás és mérés.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Tizedesszámok.

Szemléltetés: méter, pengő, fillér.

Kapcsolás: tizes számrendszer.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Alapműveletek egész számokkal.

b) Célkitűzés. Vannak-e az egész számoknál kisebbek?

II. *Tárgyalás,* a) *A tized.*

1 dm 1 tized m.

1 dm = 1 tized méter,

2 dm = 2 tized méter,

3 dm = 3 tized méter és így tovább.

Mivel a tizes számrendszerben minden szám, amely a másiktól jobbra áll, a tizedrésze a tőle balra állónak. *A tizedeket az egyesektől jobbra írjuk.*

A tizedes pont megkülönbözteti az egészeket a részekről.

A tizedes ponttól jobbra álló szám dm vagyis tizedméter,
1 dm = 0.1 m.

b) *Részletösszefoglalás. Begyakorlás.*

c) *A század.*

Egy egészben van tíz tized.

1 cm = 1 század méter,

2 cm = 2 század méter és így tovább.

100 cm = 100 század méter, azaz egy egész méter. *Begyakorlás.*

Egy egészben van száz század.

1 mm a méter ezredrésze, vagyis 1 ezred méter;

1 mm = 1 ezred méter és így tovább.

1000 m = 1000 ezred méter, azaz 1 egész méter.

Egy egészben van 1000 ezred.

Egy tizedben van 10 század m.

Egy tizedben van 100 ezred m.

Egy században van 10 ezred m.

e) Tizedesszámok írása és iratása. (Számvonalon.)

f) Tizedesszámok kimondása.

g) Tizedesszámok igazítása. (5 tizedet 1 egészre.)

III. *Összefoglalás.* a) Hogyan írjuk a tizedet, századot, ezredet?

b) Házi feladat.

1943. január 3. hete.

Olvasmánytárgyalás.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Arany János élete.

Nevelési cél: A magyar föld, nép és népszokások szeretete, tősgyökeres magyar nyelve.

Szemléltetés: Életrajzából. Fiamnak. Epilogus. Családi kör.

V á z l a t.

I. *Érdeklődéskeltés.* Nincs a világon irodalom, melynek legnagyobb költői jobban kifejeznék nemzetük szellemét s ily

teljesen érthetők volnának a nép számára, mint nálunk Petőfi és Arany János. A nemzeti és népies nálunk nem irodalmi elv, hanem velük született természet dolga.

Arany is a népből származott, mint Petőfi.

b) Célkitűzés.

II. Tárnyalás. Arany János élete.

Még a szabadságharc előtt kezdte meg pályáját a legnagyobb magyar elbeszélő költő: Arany János. 1817 március 2-án sz. Nagyszalontán. Szülei, Arany György és Megyeri Sára ref. földművesek voltak. 16 éves koráig a nagyszalontai iskolában tanult, innen ment át a debreceni kollegiumba. Mivel szülei nem támogathatták, már diák korában kénytelen volt kereset után nézni. Elemi iskolai tanítóságot vállalt Kisújszálláson s egy esztendei megtakarított keresményével tért vissza Debrecenbe. Az iskola nem tudta lekötni őt sem. Beállt egy kóbor színtársulatba, azután hazatért (1836). Otthon nyomor várta: atyja megvakult, anyja meghalt. Most állás után nézett s a szalontaiak megválasztották tanítónak, majd írónak, utóbb jegyzővé. Feleségül vette Ercsey Júliát, egyre nagyobb kedvvel mélyedt irodalmi tanulmányokba. Ponyva füzetek mellett olvasta a deák történetírókat és költőket, amellet Tassót és Miltont, német és francia nyelvtant tanult. Schillert olvasta, a magyarok közül Gvadányit és Csokonait. Azután előveszi Homeroszt és Shakespeare-t, német fordításban. Néhány év múlva aljegyző lett a városnál. Mikor megnősül, kijelenti: nem olvas többet, hanem él családjának, lesz közönséges ember, mint más.

A hivatást azonban nem lehet elfojtani. Éles szeme sokat meglátott a megyei élet fonákságaiból: tisztújítások kortes-csatáit, erőszakba fojtott megyegyűlést, népbolondító szájhősöket, a táblabíró-világ elmaradottságát, amely akkor már gúnyolt volt. Keserűségében egy nagy szatirába fog. (Az elveszett alkotmány.) Benne van ebben a kor minden politikai eszméje: ősiség, örökváltság, védegyelet, vasút, vízsabályozás, börtönügy, mind badar módon. A gúnyos tartalom mellett a régies eposzt is kifizurázza. Ekkor hirdeti pályázatot a Kisfaludy Társaság népies eposzra. Arany felküldi azt, a pályadíjat elnyeri, a tetszést kevésbbé, pedig nincs benne egy gombostűnyi hely sem, hol szellem ne volna.

Az ülés, mely a felől döntött (1847 II. 4) új pályatételt tűzött ki költő beszélyre, amelynek hőse valamely a nép ajkán élő tört. személy...

Ez a hír megkapta Aranyt: mintha egyenesen neki szólt volna. Toldiak hajdan Szalonta földesúrai voltak: Arany jegyzői lakának udvarára odalátszott a csonka torony, a Toldi-vár őrtornya. Mindenki tudta a Toldi-pusztá helyét. Arany szinte egy levegőt szítt hőisével, kinek alakját a helyi hagyomány éltette. Újra elolvasta Ilosvai S. Péternek históriáját

s egyszerre előtte állt Toldi alakja, megjelent az ismerős határban itt is, ott is. A kronikus énekben különállónak, kereknek érzi Toldi ifjúságát, beéri annyival. Az eseményeket okozati kapcsolatba hozza, egyiket a másikból vezeti le, életet önt az alakokba. Illosvai két szavából hűtös szolgából — formálja Bencét, Toldinéban megrajzolja elhalt édesanyját. E jellemzésnek nincsen eddig párja irodalmunkban. Minden alak utolsó csepp véréig magyar. Ős természetesség él bennük, indulataik a felszínen vannak, érzésük nyelvükön. A környezet a magyar föld képe, a Toldi-ház élete a gyepszéken, a szénahordás, sütfőzés; mintha ma folyna előttünk. A méltatlan helyzetben sinylődő ifjabb fiú, a jó édesanya, elkövetett hiba után a bujdosás, a nagy polera jutás; mintha csak népmesét olvasnánk. Az előadás a népi mesélőé, jobban mondva annak művészi mása. Szemtanuként beszél, ott van hőse sarkában, olvas gondolataiban, találgatja, mit tesz, és tanácsokat ad nekik. Ezzel előre játssza a hallgatók érzéseit. Nyelvét, egyes sorait népdalokkal lehet párhuzamba állítani.

Nem lehet költői mű ennél magyarabb, sem művészebb. Hangulata a korhoz: a mellőzött testvér, aki derékságával felküzd magát, mintegy a magyar népnek, a kor politikai vágyainak megtestesítője.

A bírálók, mintha összbészélték volna, egymásután ugyanazon műnek ítélik a díjat. Köztük ott volt Vörösmarty is. Az ülés lekesedése a jutalmat 15 aranyról húszra emelte. — E hírekre Petőfi elkérte a társaságtól a kéziratot, elragadtatással olvasta s rögtön költeménnyel és levéllel kereste föl Aranyt. Petőfi, Arany a népies költészetet emelik művészi magaslatra.

Arany szeretett elrejtőzni tárgyai mögé. A szabadságharc idején Petőfi ajánlatára a kormány Vas Gereben mellett rábízta egy néplap szerkesztését, ebbe politikai cikkeket ír s buzdító verseket. A szalontai nemzetőrséggel heteken át ott van Arad ostrománál. 1849-ben beáll fogalmazónak a belügy-miniszteriumba. Az orosz közeledtének hírére haza siet családjához, Szalontára. — A szabadságharc leveretése az ő életét is feldulta. A jegyzőlakot át kellett adnia utódának. Megtakarított írói díjaiból egy kis házat vett, ott vonta meg magát. Heteken keresztül felöltözve virrasztották át az éjtszakát, minden katonai őrzárattól rettegve, hogy most őt fogják el, a néplap volt szerkesztőjét. Szerencsére egy volt iskolatársa, egy főszolgabíró maga mellé vette írónak. 1850-ben Tisza Lajos, Bihar hatalmas adminisztrátora Gesztre hívta, Domokos fia mellé nevelőnek. Így tért vissza az irodalomhoz. 1851-ben Nagykőrösön tanár (Nagyidai cigányok.) Ballada korszak. Budapestre jut az Akadémia főtitkára. 12 év után nyugalomba vonul, 1882-ben halt meg.

III. Összefoglalás.

1943. január 3. hete.

Számolás és mérés.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A vásár és tőzsde.*Nevelési cél:* A magyar ember életteremtetlensége a kereskedelmi életben onnan van, mert nem törődik a közgazdasági viszonyok ismeretével.*Kapcsolás:* Földrajz: a tanya, puszta, falu, járás és megyeszékhely, főváros piacai, vásárai és a tőzsde.*Szemléltetés.* A hetipiac megfigyelése. Az országos vásár megfigyelése.*Megfigyelésre utalás:* A piaci napok hatása helyi kereskedelemre.

V á z l a t.

I. Előkészítés. a) Kapcsoló ismétlés. A javak előállítása és az ipar. A kereskedelem közvetítő szerepe.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) *Munkamegosztás és forgalom.* A mai termelést nagyarányú munkamegosztás jellemzi. Ezzel együtt jár, hogy a javak nagyrésztét nem ott fogyasztják, ahol termelik, nem azok használják el, akik előállították. A termelés mai rendjét, tehát a fogyasztást a javak átruházásának és szállításának, szóval az élénk *forgalomnak* kell kielégítenie.A forgalomba hozott jószág neve *árú*. Az a pénzösszeg, amit a jószágért fizetni kell: a jószág *ára*. A mai termelés túlnyomórészt *árütermelés*. (Kivétel a mezőgazdaság, ahol a termelvények nagyrésztét ma is a termelők maguk fogyasztják el.)b) *A piac.* Eladó-vevő. Ebből származik a *kereslet és kínálat*. A piac a kereslet és kínálat együtt.

A piac szó többféle értelme: falun tér, városban vásárcsarnok. Ma az eladó piacnak tekinti a vevőit. A vevő számára piac minden lehetőség, ahol vásárolni lehet. Van azonkívül: munkapiac, pénzpiac. Ma tehát már nem helyet jelent, hanem a kereslet és kínálat rendszeres és állandó összeköttetését.

Legjellegzetesebb formái: hetipiac, vásár, vásárcsarnok, aukciók és a tőzsde.

c) *A vásárok.* Történetük: Az ókorban a templomok helyein. A középkorban és újkorban a XIX. szd.-ig a vásárokban bonyolódott le az áruforgalom. Nálunk Szt. István engedte meg az első vásárokat. Budán már az Árpádok alatt országos vásárok is voltak. IV. Bélatól kezdve Buda árumegállító jogot kapott. (Minden itt áthaladó áruszekérnek vagy hajónak meg kellett állnia, áruját ki kellett raknia és bizonyos időn át eladásra kínálni.) Korán híres lett Pest is. Nevezetes vásárhelyek lettek: Esztergom, Győr, Kassa, Szeged, Székesfehérvár, Sopron.

Mai jelentőségük. A múlt szd. közepe óta csökkent jelentőségük. A sok árú felhalmozása lehetetlenné vált. A közlekedés fejlődése azt eredményezte, hogy a vevő ott szerzi be szükségletét, ahol nagyobb a választék és olcsóbb, s nem falujában.

A vásár egyes fajtái azonban még ma is jelentőséggel bírnak: a napi piacok, heti vásárok, vásárcsarnokok, vidéki állatvásárok, árumintavásárok, aukciók és a tőzsde.

Az állatvásárok. Ló, szarvasmarha, sertés adásvétele.) (Az OMGE évente Budapesten *tenyészállatvásárt* rendez s ezen kiváló tenyészállatok kiállítói kitüntetésben részesülnek.

Vásárcsarnok. (Az árut a por, eső, hideg és forróság ellen víztartók, kamarák védik.) A vasúti, hajó-forgalommal közvetlen összeköttetésben vannak.

Aukciók árverés útján való eladást jelentenek. A legtöbbet ígérőnek adják el az árut. Leginkább a tengeren túlról származó tömegárut (gyapot, kávé, tea, kakaó stb.) szoktak így a kikötővárosokban eladni. Az árverést negyedévenként tartják. Nálunk gyapjúaukciókat tartanak évente egyszer Budapesten.

d) *Árumintavásár.* Újabb formája a vásárnak. Ezen az eladók csak mintát visznek áruikból, a rendeléseket felveszik s az árut a gyárból vagy raktárból szállítják. A budapesti árumintavásárt évente a B. Ker. és Iparkamara rendezi.

e) *A tőzsde.* Ninesen árú, legfeljebb minta. Csak olyan árut árulnak, amelynek minőségét néhány szóval vagy mintával meg lehet jelölni, amelyekből a hasonló minőségi osztályba sorozott egyenlő mennyiségek egyenlő értékűek, mint pl. a gabonaneműek, hüvelyesek, kávé, cukor, fémek, gyapjú, gyapot, petróleum stb. Értékpapírok (részvények, kötvények, külföldi fizetőeszközök, mert ezek jelölhetők meg legkönnyebben s az egy csomóba tartozó darabok egyenlő értékűek.)

Van árutőzsde (gabona, vas, gyapot stb.-t adnak-vesznek) és értéktőzsde (értékpapírok, váltók, külf. fizetőeszk. és nemesfémeket adnak-vesznek.)

Különleges tőzsdék. Általános — többféle árú, speciális — egy-egy világcikket adnak-vesznek: a csikágói gabonatőzsde, liverpuli gyapottőzsde, a londoni gyapjútőzsde stb.

Nálunk az árú- és értéktőzsde egyesítve van.

Alapszabályait a kereskedelmi miniszter hagyta jóvá. Testületi és önkormányzati jogokkal bíró intézmény célja: megkönnyíteni és szabályozni a kereskedelmi forgalmat mindennemű áruban, értékpapírban, váltóban, ércpénzekben és nemesfémekben. *Tagjai a tőzsdetagok:* kereskedők, nagyiparosok, mezőgazdák, hatósági személyek. *Tőzsdetanács:* ügyeit intézi, tagjait a tőzsdetagok választják. Megállapítják a tagok felvételét, a tőzsdei szokásokat, az árfolyamok hivatalos jegyzését stb.

Tőzsdebiztos: a kereskedelmi miniszter megbízottja.
Alkuszok: ezek közvetítik az üzleteket. Az árfolyamok meg-
 állapítása: kialakult árak-árfolyamok. Irányító'k a közgazda-
 ságra fontosak! Árjegyző bizottság. Az ügyleteket hangosan
 kötik. A létrejött ügyletet be kell jelenteni. Így állapítják meg
 a legalacsonyabb és legmagasabb árfolyamot.

III. Összefoglalás.

ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁS.

IV. Béla király fogadalma . . .

Harmadik napja tombol a vihar. A tenger hullámai har-
 sogó zugással ágaskodnak a magasba, zudulnak tajtékok túrva
 egymás után keresztül a sziklás part felé. A szigettel szemben,
 a part szélén, föl-fölvölgt a tatár és fogát csikorgatja tehetet-
 len dühében. Szerencséje, amely egész sor viruló országot szeren-
 csétlenségévé vált, mintha végkép elhagyta volna, hogy a ten-
 ger közelébe ért. A sziklás vidéken nem nő fű, mellyel lovait
 táplálhatná. A tenger partján gubbasztó kicsiny városok erős
 falain minduntalan megtört erejük. Hiába ostromolják Spalatot,
 hiába vesződtek napokig Klissza falainak rombolásával s hiába
 vetettek égő szurok-koszorúkat az ellentálló városra.

A földel nélkül szűkölködő házak lapos ormán elhamvadt
 a tűz, anélkül, hogy kárt okozott volna. A sziklákon, ahol a
 város állt, szintén lehetetlenségnek látszott erőt venni. Csak
 napok múlva törhettek a sziklafalon rést. A város népe mind
 oda özönlött s öldöklő tüzet, gyilkos nyílzáport, mászás súlyú
 köveket vetett le az ellenségre. Százával hullottak el már,
 amidőn neszét vették, hogy a királyi vad, amelyet mohón
 üldöztek, nincsen a városban, amint tudni vélték.

Trau városában talált menedéket. A tatárok ennek hírére
 hátat fordítottak Klisszának s romboló áradatuk a tenger felé
 indult. Hullámozó vizén lóháton sem kelhettek át. Gályát,
 bárkát, seholsem találtak. Csak egy rozszant sajka került elő.
 Foglyaik közül bőven akadt halász. Ráültették s néhány
 tatárral a szigeten elterülő városba küldték követségbe.

— Kadán vezér parancsolja, adjátok ki a magyar királyt
 s nem lesz bántódástok!

Ezt üzenték a tatárok s a felelet kis vártatva megjött:
 hatalmas hajítógépeken átröpítve egymásután közéjük hullott
 a követségbe küldött emberek feje. Az ördögfajzat esztét vesztve
 tombolt dühében s vakon rohant a tengernek, hogy bosszút
 álljon, ha vezére vissza nem tartja. Kadán vezér összehorda-
 tott minden sátorfát, amit táborában talált s hatalmas tutajt
 ácsoltatott belőle. Törekeny jószág volt, apránként azonban az
 egész sereg átkelhetett volna rajta. Ám közben a szél mély

barázdákat szántott a tenger hullámozó tükrén s hirtelen kitörő erejével tutajostúl a mélységbe söpörte azokat, akik vakmerően az átkelésre vállalkoztak. A tatárhad majd megvesztett haragjában s üvöltése túlharsogta a vihar zúgását.

A szigeten, a város falain szorongó lakosság föllélegzett. A fegyveres férfiak, a fegyvertelen asszonyok, gyermekek, kik naphosszat ott remegtek, egymásután szállottak le a falakról s szanaszéjjel széledtek a város templomai felé.

Harmadnapja tombol a tenger. Trau falain csak az őrszemek tűnnek föl óránként s rögtön vissza is húzódnak a vigyázó házakba, amelyek mindmegannyi fecskefészékként gubbasztanak a falak ormán. Künn elemi erővel zúg a szél, harsog a tenger. A kis város elszánt lakossága nyugodt. Tudja, hogy míg a vihar tombol, nem fér falai alá az ellenség.

A templomok kapuja naphosszat kitárva. A városban lakó barátokkal egy időben a lakosság apraja-nagyja is zsolozsmát tart most nappal és éjjel egyaránt. Mióta a vihar kitört, nappal borús, éjszakánként oly fekete, mint a korom a tenger fölé boruló ég. A templomok félköríves ablakain mégis oly biztatóan dereng keresztül egész éjszakán át az égi gyertyafény. A dühében örvongó tatárhadat ez is bántja s az éj folyamán is föl-fölriad.

A viharral versenyt üvöltve mered a szigeten álló város felé, átkozza a tengert, amely zúgó harsogásával mintha ki-kacagná.

— Az ellenség nyilaitól ments meg Uram minket.

— A tengernek viharától védelmezz bennünket!

A zsolozsmák szava tompán törik meg a nagy templom boltozatain s a bennszorongók szíven hol remény, hol kétség és félelem vesz erőt. Nem simul-e hirtelen el a tenger háborgó árja? Nem lopózik-e a város alá a gyűlölt ellenség, ha megszűnik az elemek háborgása?

Az énekszó elhal. Az oltár előtt a nép felé fordul a város őszhajú püspöke. Mint mindig a zsolozsma végeztével, most is fölhangzik bátorító, biztató szava:

— Bizzatok Istenben! De ha azt rendelné, hogy a tatár rajtaüssön városunkra, megvédjük a királyt, aki vendégünk, mindhalálig!

— Amen! — zúg föl az ezernyi tömeg s lassan kifelé indul. Sokan a szentély felé térnek, hogy a királyt lássák, Amióta városukba tért, naponkint velük imádkozik s mindig utolsónak megy el. A hevenyészett királyi trónus azonban ezúttal üres. Béla király ez éjszakán nem jött el. Nem volt többé ereje, hogy elhagyja a városbíró házat, ahol megszállt. Lelke végkép elcsüggedt.

Látta országa pusztulását. Látta hívei véres omlását. Heteken át bujdosott uttalan-utakon. Akinél halálosan el-

csigázva menedéket keresett, fejedelmi szomszédja, kifosztotta, mint a rabló s ő üzött vadként futott tovább. S amerre menekült, vérvörös fényben uszott az ég. Virágzó városok, falvak tüze volt, amelyet a kegyetlen tatár támasztott. Tovább-tovább! Előtte borús jövő, mögötte harsogó vihar: üldözői vészajtósló lármája, akik nyomában száguldanak. S aki az imént még hatalmas ország királya volt, alig néhányad magával vágtat izzó fejjel, váltott lovakon tovább. S mire tikkadtan odaér, ahová a vész hírére királyi feleségét küldötte, ismét bujdosni kell. Jön a tatár! Így riasztottak rá s ő most már remegő feleségével, a törekeny asszonnyal fut, akiben azonban erős lélek vagyon. Együtt bujdosnak nem az ő nemzetük véréből való népeik városain át. Két leánykájuk belebetegszik a viszontagságos bujdosásba és meghal. Gyászolni nincs idő. Az üldözők pokoli fajzata ismét felbukkan. Béla királyt azzal fenyegeti, hogy utolsó megmaradt kincseitől és életétől is megfosztja. Hívei kidőltek mellőle, lába alatt elfogyott a száraz-föld s ő feleségestől bárkára száll. Ismeretlen halászok kényére bízva eveznek együtt a bizonytalan jövő felé. S az ingó bárka, hullámok játéka, mily bizonyos menedék most! Alig kerültek meg azonban Trau szigetét, a bárkán sincs maradásuk többé. A vihar partra űzi őket. Béla király a vadidegen városba viszi feleségét.

A város az utolsó birodalmában, amely a tatárok dühétől ment maradt. De nem áldozzák-e föl itt a város javáért? villan keresztül háborgó lelkén a gondolat. Még nem tudják, hogy itt van, lopva mégsem akar besurranni. S alighogy kilétét föltárja s a város kapuján belép, az egész lakosság hódolata környékezi.

— A hódolatnak nemsokára megadják az árát — véli a király, — s hogy immár harmadszor is leszállt az ég, amióta a tenger háborg.

Három napnál tovább itt a partok mentén nem dül a vihar. Így töpreng magában s szívéből kitör a fájdalom, az elkeseredés, a kétségbeesés.

— Minden elveszett! — sóhajtja. A talpig gyászban térdep-lőjén imádkozó királyné, Laszkarisz császár leánya, feléje fordítja halvány arcát és aggódva szólal meg:

— Mi lelt, én uram, királyom?

— Elveszett minden — sóhajtja ismét Béla király s mintha csak magának beszélne tovább, szürkülő szakállába markolva jár tétován a bolthajtásos tágas szobában föl és alá.

— Elveszett országom! Elpusztult nemzetem! Elvetted gyermekeimet is, óh, hatalmas Isten! Miért büntetsz ily keményen? Miért nem tiporsz el egyszerre? Elveszett minden! Minek gyötrődjem tovább?

— Hát én semmid sem vagyok többé? — A királyné pat-

tant föl szeliden ezzel a mondással. Arcáról a sok csapás leverte a viruló rózsákat, nemes vonásait azonban a szenvedések nem tudták eltorzítani, szívét sem törték meg. Béla király szelid galambszemébe néz, mintha onnan meritene erőt. Majd ismét lehajtotta fejét s halkán megszólalt:

— Egy vagy énvelem. Rád sem vár öröm már. Minek éljünk tovább? Nincs többé nemzetem. Nincs gyermekem. Vigasztalan lesz életünk mindhalálig s gyötrelmes eszmékkal teli. Tiporj el Isten s vess véget mindennek!

— Uram — riad fel a királyi asszony s fejedelmi alakja kiegyenesedik. — Hát már elfeledted? Élned kell! Ki óv meg, ha itt hagysz s ki óvja meg, kit szívem alatt viselek?

Béla király megtántorodik, majd szeretettől lángoló szemmel feleségére néz. Szóra sem nyílik ajka, de lángoló tekintete száz szónál is beszédesebb. Milyen jó az Isten! Egyik kezével sujt, hogy próbára tegyen. A másikkal fölemel.

Béla király csüggedt lelke újjáéled, szeme az ég felé néz s szívéből ellenállhatatlanul és szinte önkéntelenül, mintegy felsőbb sugallatra tör ki a fogadás:

— S ha visszaadod nemzetemet, országomat, én Uram Istenem, ha megvéded ezt a várost, amely vendégül fogadott, neked ajánlom föl születendő gyermekemet... A Te dicsőségedet hirdesse első szavával, amelyre ajka nyílik, a te dicsőségedet utolsó szavával, amellyel lelke tisztán, mint ahogy erre a keresztség szentsége mossa, visszaszál hozzád.

— Amen! — hangzott föl az ajtó felől mély hangon a szó s a királyné, akit a váratlan fogadalom megdöbbenett, riadtan meredt a fekete taláros jövevényre, aki ily későn hirtelen szobájukba nyitott. Arca tele volt vészjósló komorsággal.

— A vihar mulóban van! — szólalt meg az olasz pap, kit Trau városa a királyi pár káplánjául kirendelt. Imádkozzunk, én uram királyom! Senki sem tudja, mire virradunk.

— Bocsáss meg, Uram! — zokogott fel Laszkarisz Mária s a görög asszonyok buzgóságával mohón könyörög tovább:

— Irgalmazz én Uram! Könyörülj én rajtam. Véd meg a várost, mely e földön végső menedékünk. Véd meg uramat és én a Te szolgálatodra szentelem jövődő gyermekemet akkor is, ha kívülre minden elveszett.

Suttogva imádkozott s maga mondott rá amént. Künn pedig egyszerre elült a vihar.

A király káplánjával az ablak fülkéjébe terem s riadtan szakítja föl a hártvás táblákat. Lenn a város piacán már talpon volt az egész lakosság.

A férfiak egyszerre a falak felé siettek. Az asszonyok, leányok a piacon raktak tüzet, hogy szurkot, vizet forraljanak rajta.

— Ostromra készül a város — szólalt meg az olasz pap, amidőn a királyné megkérdezte, hogy mi történik itt. S Lasz-

karisz Mária feje csüggedten lehanyatlik. Béla király fásultan mered szemével a hársorok fölött a szárazföld felé. Végre virrad. A kitisztult égen a hajnal pillanat alatt kibontja biborszín palástját s a szétáradó csillogó fényben káprázatos ragyogásra kél a tenger szeliden ringó fodros tükre, a szárazföld kopár, sziklás vidéke.

— Hol a tatár? — kérdezte tétován a királyné. A város falai felől feleletként víg üdvözlő hangok kél. A fegyveres polgárok már észrevették, hogy a tatár még az éjjel tovább állott s hogy a hegyoldalon lefelé kigyózó páncélos had lobogós kopjain Frangepán színeit lengeti a hajnali szellő.

S alighogy fölkel a nap, a székesegyházban szorongott Trau egész lakossága. A kórusban felzendült az ének s az ezernyi nép, élén királyával, egy szívvel-lélekkel zengte Szent Ambrus magasztaló himnuszát.

Még ebben az esztendőben, az Úr 1242. évében megszületett a király leánya, Margit, akit Istennek ajánlottak föl, mielőtt még a világra jött.

Most egy újabb feltámadásnak vagyunk szemtanúi, részei, átlői. Mint mindig, most is rá kell jönnünk arra, hogy amikor a nemzet felett vihar tombolt át, mindig volt Valaki, akihez bizton fordulhattunk, mennyei Patronánk, a Nagyszűz, akihez mindig bizalommal fordult a megszorult magyar... Háború van körülöttünk, háborúban állunk... Forduljunk Hozzá ismét, oly igaz szívvel, tiszta lélekkel, mint második honalapítónk: kérjük, legyen mellettünk e nagy világégésben, takarjon be bennünket szent palástjával s védje, őrizze, tartsa meg a magyart a szebb, jobb jövő számára.

MESEDÉLUTÁN.

A szorgalom ceruzája.

— Pista, fiam, gyere be és végezd el a holnapra való feladatokat! — hívta be édesanyja fiát, aki a kertben játszadozott.

Bizony, hozzá kellene már fognom, gondolta Pista, mert nagyon sok dolga volt a másnapi leckével.

Gyorsan abbahagyta a játékot és indult befelé, — amikor a földön egy ceruzavéget pillantott meg. Hirtelen felvette és magával vitte.

Most aztán olyan szorgalommal fogott a munkához, hogy nagy igyekezetében ceruzája végét is összerágta s annak kitört a hegye. Zsebkése nem volt, így hát nem tudta, mit is csináljon.

— Igaz! Hiszen a kertben találtam egy ceruzát! — azzal elővette a zsebéből a találtat s mindjárt folytatta tovább a feladatok elkészítését.

De szinte maga is csodálkozott, hogy azt a nehéz számtani feladatot milyen hamar elvégezte.

— Mi az, Pista? — kérdezte édesanyja, — már készen vagy talán?

— Nem is volt nehéz, édesanyám, nézd, már a földrajzot tanulom!

Pista vidáman forgatta ujjai között a ceruzát s egykettőre a földrajzzal is elkészült. Odament, felmondta édesanyjának s egyszer sem akadt meg benne!

— Most pedig megirom még a magyar házfeladatot holnaputánra, legalább arra sem lesz gondom, — mondta Pista, s már hozzá is fogott, édesanyja nem kis csodálkozására.

— Milyen szorgalmas lettél kis fiam! Látod, ha mindig így tanulnál, tiszta jeles tanuló lehetnél.

Másnap az iskolában nagyon jól felelt Pista, megdicsérték érte. Boldog szívvel, ragyogó arccal sietett haza az iskolából, s otthon elmesélte, milyen jól felelt ebből is, abból is.

Igy telt el három nap. Pistával mindenki meg volt elégedve az iskolában s már mint a szorgalom példaképét állították társai elé.

Pista maga is csodálkozott azon, hogy egyszerre ilyen szorgalmas lett. Hiszen eddig is tanulgatott, azt nem lehet mondani, de most minden úgy megy, mint a karikaesapás!

Amint egyik délután ismét kiment a kertbe, hirtelen egy kis törpét látott a nagy almafa alatt keresgélni.

— Ki vagy te, és mit keresel itt? — kérdezte tőle Pista nagy ijedten.

A kis törpe szomorúan felelt:

A tündérfiúk tanítója vagyok, de elűztek Tündérországból, mert elvesztettem a ceruzámat, az pedig igen nagy kincs volt, mert akinél a ceruza van, az a legszorgalmasabb és legökösabb az osztályban! Utoljára ebben a kertben jártam vele, azóta nem találom.

Pistának eszébe jutott, hogy aznap, amikor a ceruzát megtalálta, csakugyan milyen gyorsan ment a házileckék elvégzése s azóta ninesen baj a tanulásban!

— Milyen ceruza volt az? — kérdezte Pista

— A szorgalom ceruzája... — felelte a törpe. — Akinél az a ceruza van, a legnehezebb feladatokat is könnyen megtudja oldani, írása olyan lesz, mint a legszebb gyöngyszem. — A törpe nagyot sóhajtott és olyan szomorú lett, hogy Pista nagyon megsajnálta.

— Ha visszaadom a ceruzát, megbukom, — gondolta magában. — Ha pedig nem adom vissza, akkor a szegény kis törpe nem tud többé visszamenni hazájába s elpusztul... — mondta erősen a lelkiismeretében egy másik hang.

Pista erre azonnal elővette a ceruzát és átadta a kis törpének.

— Itt van a ceruzád, neharagudj rám, hogy eddig használtam, nagyon jól tett velem, — mondta Pista a törpének.

A kis emberke örömében akkorát bukfacezett, hogy a nagy almafát is megkerülte, majd így szólott Pistához:

— Köszönöm, kis fiam, hogy nagylelkűségeddel megmenttél, de annál szebb dolog, amit tettél, mert magad is jól tudod, hogy ezentúl nehezebben fog menni a munkád, mint a ceruzával. Jóságodért csak egy kis kívánságot adhatok esérébe; légy továbbra is ilyen őszinte és becsületes s ne feledkezzél meg a szorgalom gyönyöreiről. — Azzal már el is tünt a kis törpe.

Pista visszatért a szobába s a tanuláshoz fogott. Félte, hogy most már vége lesz a jótanulásnak! Hát szó, ami szó, csakugyan nehezebben ment a dolog, de aki egyszer is megízlelte a szorgalom örömeit, annak nem kell kétszer mondani, hogy tanuljon. A törpe kívánsága beteljesült; Pista ezentúl is mindig jó és szorgalmas tanuló maradt s a csodálatos ceruza nélkül is derék szorgalmas magyar ifjú lett belőle.

A HANGYAK TITKA.

Egy Tücsök a nyár derekán találkozott egy Hangyával.

— Hallo meg pajtás, hogy ti már készen vagytok a betakarítással, s a télire valót már mind összehordtátok. Ugyan mond meg nekem, hogy lehet ez, hogy ti mindennel elkészültök, nemcsak idejére, hanem előbb is?!

— Hát pajtás — felelt a Hangya — ez csak onnét van, hogy: dologidőben mi sohasem gyűlésezünk.

(Bartók J.: Magyar fabulák.)

MESE AZ EGYSZERI HAZRÓL.

Egy kis háznak hű lakója
Volt soká a *Szorgalom*.
Kezenyoma meg is látszott
Szobán, kerten, udvaron.

Tiszta, rendes, takaros volt
A kert, udvar és szoba:
Sötét bánat, gond, betegség
Soha be nem tért oda.

Nem is volt ily kedves hajlék
Sem távolban, sem közel.
A *Boldogság*, ha arra járt,
Nem kerülte soha el.

Sőt annyira megszerette
Végül a szép kis lakot:
Testvérével, az *Örömmel*,
Állandóan ott lakott.

Egyszerre csak a gazdának
Mi jutott az eszébe?
Felmondott a Szorgalomnak
S más lakót vett helyébe.

Kiköltözött a Szorgalom
És keresett új tanyát.
A kis házban megjelent az
Új lakó, a *Lustaság*.

Bezzeg minden megváltozott!
 Piszkos lett a szép szoba,
 Kertet, udvart gyom verte fel,
 Bűrök, tövis, laboda.

A Boldogság és az Öröm
 Hamarosan tovament.
 Helyükbe is új lakó jött,
 Egy egész nagy regement.

A sápadt *Kór*, fekete *Gond*
 S mind hozta sok rossz fiát.
 S jött az *Ördög* és szétverte
 A díszes kompániát.

Jött végül a *Végrehajtó*
 S azt írta a rács fölé:
 „Ezt a házat már eladták,
 Ez a ház az — *Ördögé!*“

(*Lampérth Géza.*)

TAVASSZAL.

Vidul a föld ábrázatja,
 A jó Isten megmutatja
 Néked ember, hogy szeret,
 Adván újra kenyeret!

Gazdagon rügyeztek a fák,
 S majdan bimbóik kinyitják;
 S őszre, termett ágai
 Földig fognak hajlani.

Télen által kik megéltek;
 Járnak már a dolgoz méhek;
 S nem soká a pusztá sejt,
 Méztől leszen drága, telt.

Szemzik már a szőlőtöke,
 Örvend szívünk jó előre,
 Mikor hordó, átalag
 Musttal telve állanak.

A meleg hó lágy pelyhében
 Megmaradt az őszi szépen;
 És ha nem jő rá csapás;
 Vidám lesz az aratás.

Eregesd ki a lőszágot,
 Készíts ekét, készíts jármot!
 Szánts, vess, — törd az ugarat,
 Aki nem vet, — nem arat!

Munkásság az élet sója,
 A romlástól mely megójjá;
 S csak az, aki nem hevert;
 Várhat áldást és sikert.

Ne légy mégis vak reménnyel!
 Okosan nézz őszre széjjel;
 Az esztendő mit adott?
 — S nyugtán dicsérd a napot!

(*Tompa Mihály.*)

Senkinek sem repül szájába a sült galamb. (Nem bizony!)
 Meg kell a falatot munkával, szorgalommal keresni, érdemelni).
 Szorgalom; gazdagság, — henyélés; szegénység.
 Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra.
 Ki jókor kel, aranyat lel.
 Ki ifjan hever, vénségében fárad.
 Jobb későn, mint soha.

A szúnyog és a lusta ember.

A lusta ember ott feküdt a kertlábban és nézte az eget. Nem azért nézte, mintha szeretette volna nézni, hanem mert még a szemét behunyni is lusta volt!

Hát ahogy ott feküdt és nézte az eget, egyszerre csak egy kis szunyog kezdett a füle körül muzsikálni.

— Eredj innen! — mondta a lusta ember a szunyognak.

— Egy tapodtat sem megyek! — felelte hetykén a szunyog.

— Eredj mert rosszul jársz! — berzenkedett a lusta ember.

— Ugyan-ugyan — gúnyolódott a szunyog, — hát mit ártatsz nekem? Hiszen még a szemedet is lusta vagy behunyni!

— Ha azonnal el nem takarodol, — haragoskodott a lusta ember, — hát szólok a békának, hogy kapjon be!

— Hát csak szólj neki, hogy kapjon be! — nevetett a szunyog és még jobban belemuzsikált az ember fülébe.

Erre a lusta ember a víz szélére sietett s az ott üldögélő békánál bepanaszolta a szunyogot:

— Nézd csak már, nézd, ez a haszontalan szunyog a fülembe muzsikál és amikor megfenyegettem, hogy te bekapod, azt felelte rá: „Hát csak kapjon be!“ Eredj hát és kapd be!

— Én bizony nem megyek! — vonogatta vállát a béka.

— Ha nem mégy, akkor megmondom a kígyónak, nyeljen le!

— Hát csak szólj neki, hogy nyeljen le! — válaszolt a béka s még a nyelvét is kinyújtotta rá.

Erre a lusta ember feltápáskodott s elment a hinárosba a kígyóhoz.

— Nézd csak már, nézd, az a haszontalan szunyog a fülembe muzsikált. Elmentem a békához és megfenyegettem, hogy kapja be, mert különben te lenyeled. És azt felelte rá: Hát csak nyeljen le! — Eredj hát és nyeld le!

— Kisebb gondom is nagyobb annál, hogysem a te kedvéért lenyeljem a békát — válaszolt a kígyó.

— Na, ha nem mégy, akkor megmondom a gólyának, hogy egyen meg!

— Hát csak szólj neki, hogy egyen meg.

Erre a lusta ember kigyalogolt a rétre a gólyához és előadta neki panaszát.

— Csak nem tűröd ezt, eredj és edd meg a kígyót!

— Nem törődöm vele! — válaszolta gőgösen a gólya!

— Na, ha nem mégy, akkor megmondom a tűznek, hogy égesse fel fészket a kémény tetején!

— Hát csak szólj neki, hogy égesse fel!

Erre a lusta ember elment a tűzhöz és elpanaszolta neki a baját.

— Eredj hát és égesd fel a fészket a kémény tetején!

— Nekem ugyan beszélhetsz! — válaszolta a tűz.

— Na, ha nem mégy, akkor megmondom a víznek, hogy oltson el!

Erre a lusta ember szaladt a vízhez és elkeseredve mondta el neki a baját.

— Eredj hát és oltsd el!

— Nekem ugyan ne parancsolgass! — sustorogta a víz.

— Na, ha nem mégy, megmondom a szarvasnak, hogy igyon meg!

— Hát csak szólj neki, hogy igyon meg!

Erre a lusta ember szaladt az erdőbe a szarvashoz és előadta neki panaszát.

— Eredj hát és idd meg!

— Nem érek rá! — válaszolta a szarvas a lusta embernek.

— Na, ha nem mégy, megmondom a vadásznak, lőjjön le!

— Hát csak mondd meg a vadásznak, hogy lőjjön le! — szólt a szarvas.

Rohant a lusta ember a vadászhoz és elpanaszolta neki a maga buját-baját.

— Na, — mondta a vadász —, én bizony lelövöm a szarvast, ha beveted a kertemet petrezselyemmel, de szemenként és amikor kikel, hét héten hétszer kigyomlálod!

A lusta ember belecsapott a vadász markába és amikor hét héten hétszer kigyomlálta a petrezselymet, a vadász ráfogta a puskáját a szarvasra, a szarvas szaladt a vízhez, a víz a tűzhez, a tűz a gólyához, a gólya a kígyó után, a kígyó a béka után, a béka a szunyog után, mire a szunyog is elhagyta végre a muzsikálást.

Nem egyszer mi is így cselekszünk, mint a lusta ember. Olykor egy kézlegyintéssel elintézhetnénk valamit, de nem tesszük meg és később fűhöz-fához szaladgálunk, izzadunk, hogy valamiképp rendbehozzuk azt, amit lustaságunk miatt elmulasztottunk.

(Gombos Albin.)

A szorgalom jutalma.

Egyszer egy nagyon gazdag embernek szorgalmas, hűséges szolgára volt szüksége. Felhívott tehát magához két embert, akik az utcán ácsorogtak és így szólt hozzájuk:

— Egész nap vizet kell hordanotok és azért igen jól megfizetlek benneteket. Hogy hogyan, azzal ne törődjétek.

Mindkét ember vállalkozott a feladatra és nekifogtak a munkának. Egy mély kútból kellett vederrel felhúzni a vizet. Azonban ez nagyon különös munka volt, mert a kihúzott vizet nem vályuba vagy dézsába, hanem — egy nagy kosárba kellett önteniök, amiből a víz természetesen azonnal kifolyt!

Az egyik munkás a harmadik-negyedik vödör után bosszúsan felkiáltott:

— Ki látott már ilyen ostoba munkát?! Én bizony inkább leülök és nem húzok fel többet egyetlen vödörrel sem, hiszen úgy sem tudja meg majd a gazda, hogy hány vödörrel húztam föl!

— De barátom, — intette a másik, — engem is, téged is azért fogadtak fel, hogy ezt a munkát elvégezzük; jól megfizetnek érte, tehát dolgozz csak tovább, szorgalmasan.

— Hát én bizony nem dolgozom. Ha te olyan bolond vagy, hát csak dolgozz, én meg leülök pihenni. — Úgy is cselekedett és másik társát kicsúfolta s lenézte azért, mert szorgalmasan dolgozott.

Elérkezett végre az este és a szorgalmas munkás, mikor éppen már az utolsó vödör vizet húzta fel, a veder fenekén egy csillogó gyémántgyűrűt talált.

— Látod, — mondta társának, — ez volt az érthetetlen munka célja, ezért kellett nekünk ezt a sok vizet kimerni, hogy ezt a gyűrűt megtaláljuk.

S ezzel, mint aki jól végezte dolgát, felvitte a gyűrűt a gazdának.

— Csak tartsd meg emlékül a gyűrűt. megérdemled, mert szorgalmasan dolgoztál, — szólt hozzá a gazdag ember. Ez legyen szorgalmad és kitartásod jutalma, amíg szolgám leszel, mert mától kezdve szolgálatomba fogadlak.

A másik munkásnak pedig kifizette a négy vödör víz felhúzásáért járó díjat (mert titokban figyelte ám őket!). Az pedig megszégyenülten elment, hogy tovább nyomorogjon és keservesen megbánta lustaságát.

A MÉHECSKE.

Mihelyt jókor reggel felszikkad a harmat,
A méhecske többé nem ismer nyugalmat.

Repdes ide s tova virágról virágra,
Majd a ligetbe száll, majd a rónaságra.

Megnéz figyelmesen minden virágkelyhet,
S örül, ha egy kicsi mézrevalót lelhet.

Nem csügged, ha kevés méz van egy virágban.
„Sok kicsi sokra megy“, dudolja magában.

Haj, de szép szokása van a méhecskének,
Rest gyermekek töle példát vehetnének!

(Garay János.)

A buzakévék beszélgetése.

A nap lenyugodott, elmúlt a tikkasztó hőség, mely minden élőlényt elbágyasztott. A csillagok ragyogtak az égen, ember és állat nyugalomra tért. A növények látszólag pihentek, hogy másnap újult erővel küzdhessenek a forrósággal. Ebben a mély-séges csendben felemelkedett egy duzzadó kalászból kötött kéve és csengő hangon kiáltott társainak: „Ébredjetek és adjatok hálát az Úrnak, hogy bő aratást engedett érnünk“. És a kévék mindnyájan fölkeltek; a támadt neszre ijedten ugrottak fel a tarlóban a szunnyadó fürjek és pacsirták.

Az első kéve pedig így kezdte beszédét: „Istennek legyen hála és dicsőség! Adjatok hálát az Úrnak, mert az Ő kegyelme végtelen és jósága megmarad örökkön-örökké! Felhozza napját mind a jókra, mind a gonoszokra, és esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak. Mindenek szemei Reá néznek és Ő eledelt ad nekik alkalmas időben. Évezredek vonultak el földünk felett, és az aratást minden évben meghozta s készített számunkra eledelt. Az Úr maga is megteríti a maga asztalát és milliók táplálkoznak arról. Az Ő jósága minden nap megújul. Áldjátok hát az Urat és ne feledkezzetek meg semmi jótéteményéről!“

Erre megzendült a pacsirták hálaéneke.

A másik kéve így folytatta társa szavait: „Istentől van az áldás! A szántóvető ember keze is működik, megszántja földjét s annak barázdáiba elhinti a magot; de az áldás fentről száll alá. Sok hideg éj és forró nyári nap van a vetés és aratás ideje között!... Emberi kéz nem képes összegomolyítani a felhőt, se feltartóztatni a pusztító jégesőt. Isten védelmezi meg a kis magocskát a föld hideg kebelében; Ő gondozza a zöldelő vetést és sárguló kalászokat; ne féljete! Ő volt velünk is. Istentől van az áldás!“

A harmadik kéve pedig ekképen szólott: — „Akik könnyhullatással vetnek, örömmel aratnak! — Nehéz szívvel ment ki a fiú vetni. Szegénynek csak azelőtt néhány nappal halt meg az édesapja, otthon pedig könnyezve maradt a szerencsétlen anya, meg testvérei, mert a kőszívű hitelezők kiürítették csűrét... Egy könyörületes szívű szomszéd kölcsönzött nekik vetőmagot, de a fiúnak könnyei peregtek a barázdába a maggal. S most százszorososan takarja csűrbe, mert áldássá változtatta Isten a vetését. Akik szorgalmasan törekednek kötelességüket betölteni, majd örömmel szedik fáradtságuk elmaradhatatlan méltó jutalmát. Az Úr megadja munkájuk bérét, mert bíznak Benne, s akik nem dolgoztak, most ők is elveszik méltó bérüket... Akik sírva vetnek, örömmel aratnak!“

„Ki mint vet, úgy arat!“ — mondta a negyedik kéve. „Ki gyomot vet, gazt fog aratni. Mit csodálkoztok, ha búzátokban a gyomok nagy serege ütött tanyát? Nem ti magatok

vetettétek? Vagy azt kívánnátok, hogy más végezze el helyet-
tetek a munkát? Bizony, mindenkinek magának kell serény-
kednie, hogy kötelességét elvégezze! Aki álnokságot vet, nyo-
morúságot arat. Vessetek úgy, hogy itt a földön és fönn az
égben jó aratásban részesüljeteK.

És a kévék köröskörül mind meghajoltak és mondták:
Úgy legyen! Úgy legyen!

A legszebb ajándék.

Láttam már sok szép ajándékot: télvíz idején hatalmas
vörös rózsacsokrot, gyémánt függőt, nagy kert közepén álló
szép kis házat, sötétvörös automobilt, tenger kék hátán ringó
jachtot... sok mindent láttam, de a legszebb ajándékkal mégis
tegnap találkoztam.

Az úgy volt, hogy ott álltam a nagy konyha közepén és
néztem az ünnepi készülődést. Ekkor kinyílt az ajtó. Fiatal,
elnyuzott arcú kis cigányasszony lépett be a konyhába, ahol
én ritka vendég voltam, ő pedig gyakori látogató. A nők hamar
megértik egymást. Három perc alatt mi is nagy beszélgetésbe
merültünk, s ő tudta már rólam, hogy a nagynénimnél vagyok
látogatóban, én pedig hiánytalanul tisztában voltam az ő
családfájával: hogy van férje, de nem keres, tíz gyereke volt,
kettő meghalt. Gyümölcsoltókor töltötte be a harminckettedik
évét.

— Bizony nehéz az élet annyi gyermekkel, — magyarázta.
— Ha nem volna ez a jó nagyságám, — a nagynénimre intett,
— meg az az áldott szekszárdi kisasszony nem tudom, hogy
éltük volna át ezt a nehéz telet! Mert tetszik tudni, van
Szekszárdon egy kisasszony és az olyan nagyon, de nagyon
jó... — az arca felderül. — De viszek is neki egy szép ajándé-
kot! — s előkotort kosarából egy virágvázáat. Kis vásári
szörnyűség volt, oldalán ormótlan ecsetvonásokkal egy kék
meg egy piros virág. A világosság felé tartotta, hogy jobban
gyönyörködhessem benne. — Ezt viszem! — mondta büszkén.

Alig tudtam komoly maradni. Arra gondoltam, vajjon
hova tudja majd tenni a szegény kis „szekszárdi kisasszony”,
— aki télen babot, borsót, lisztet juttatott az éhező cigány-
családnak — ezt a kis szörnyűséget? Kiállítja a konyhapolcra?
Vagy beteszi a kamra rejtett zugába? De aztán hirtelen rájöt-
tem arra, hogy nem is fontos, mit csinál vele.

Nem fontos. Mert eljön egyszer a nap, amikor a gyémánt-
függőt kiveszik annak a füléből, aki kapta. A szép vörös
automobilba is más ül belé, a tenger kék vizén ringó jacht is
mást szállít már célja felé... de a kis üvegváza az ormótlan
virágokkal akkor is a „szekszárdi kisasszonyé” marad. Elő-

bujik majd a kamra sötét zugából és égi szárnyakon megindul a felhők felé. Megzörgeti a mennyei nagykaput és beszél:

— Angyalok! Vigyázzba! Most érkeznek a szekszárdi kis-asszony!

S amikor minden földi ajándékot ott kell hagynunk, a kis váza odaáll majd az Úr trónusa elé és hitet tesz valakinek az életéről!...

Pálosy Éva.

Leventéknek.

A PACSIRTA ÉS A KÍGYÓ.

Egy szántóvető egy megdermedt	Azt, hogy vesztére járt önmagának.
Kígyót találván, magához vette,	Elevenségét, hogy visszakapta
Otthon gondosan felélesztgeté,	A kígyó, — összemarta-harapta.
És szerencsésen felélesztgeté,	Emberek közt is lelsz illet,
S mi hasznát vette fáradságának?	Ki a jóért rosszal fizet.

(Czuczor Gergely.)

PÉTER APOSTOL BESZÉDE.

Te nyomorult faj! Gyáva nemzedék,
Míg a szerencse mosolyog feletted,
Mint napsugárban a légy, szemtelen,
Istent, erényt, gúnyolva taposó,
De hogyha a vész ajtódon kopog,
Ha Istennek hatalmas ujjá érint,
Gyáván hunyász, rútul kétségbeeső.
Nem érzed-e, hogy az ég büntetése
Nehezedik rád? Nézz csak, nézz körül,
A város pusztul, durva idegen nép
Tiporja el arany vetésidet,
Szétbomlik a rend, senki sem parancsol
S szót nem fogad. A rablás, gyilkolás
Emelt fővel jár a békés lakók közt.
Utána a halvány gond, rémület,
S égből se részvét, sem segély.

Nem bírod ugy-e, kéjek mámorával
Elandalítani azt a szózatot,
Mely a kebelnek mélyét felveri,
S jobb cél felé hiába ösztönöz?
Kielégítést, ugy-e bár, nem érzesz.
Csak undort ébreszt szüdben a gyönyör

S aggódva nézz körül, ajkad rebeg:
 Hiába mind, a régi istenekben
 Nincs már hited, kövekké dermedeztek,
 Elporlanak s új Istent nem találsz,
 Mely a salakból újra fölemelne, —
 Nézz csak körül, mi pusztít városodban
 Hatalmasabban, mint a döghalál!...
 El fogsz pusztulni, korcsult nemzedék,
 E nagy világ most tisztuló színéről.

(Madách Imre.)

Feloldozás.

— „Gyónom a Mindenható Istennek, Isten minden szentjeinek és neked lelkiatyám Isten helyett, hogy utolsó gyónásomtól fogva sokszor és sokat vétettem, kiváltképen pedig...”

A formula e szavai után hirtelen elhallgattam, mert elilllant a bátorságom. A pap kérdően nézett rám.

— Kérem, főtisztelendő úr, én... én... En elmondottam a formulát, hogy ilymódon eleget tegyek az iskola szabályainak. Főtisztelendő úr tudja, hogy a gyónásnál, ellenőrzés céljából, cédulákat kell átadnunk. Ez valóságos rendőri rendszer...!

— Igen, tudom s a magam részéről az ilyen kényszer alkalmazását nem is tartom helyesnek. Visszariasztja az ifjúságot, ahelyett, hogy megnevelné. Azonkívül a szentgyónáshoz önként, szabad akarattól kell járulni...

Ez az én véleményem is... Tessék, itt van a cédulám. Legyen szíves Főtisztelendő úr átvenni...

— Jó, természetes, hogy átveszem. Sajnos, mindenkitől el kell vennem.

— Én azonban nem akarok gyónni. Csak a cédulát akarom átadni, semmi többet!

— Hja, úgy, az más... Szóval csak vegyem át a cédulát és azután a többiekkel együtt adjam át a hitoktatódnak?

— Úgy van. És — bocsánatot kérek — egyáltalán nem akarom megsérteni a Főtisztelendő urat, de... De az én helyzetem a gimnáziumban olyan kényes, hogy kérnem kell, hogy a cédula átvétele után főtisztelendő úr a cédulámat olvasatlanul keverje bele a többiek közé.

— Aha, tehát attól félsz, hogy a te céduládat külön adom át a hitoktatódnak és elmondom neki, hogy miről beszélgettünk?

— Tulajdonképen nem félek. Hiszen elmondottam a gyónás formuláját. És így főtisztelendő úr titoktartásra van kötelezve. Tessék a cédula.

Elvette és meg sem nézve beletette a gyóntatószék párkányán heverő cédulacsomó közepébe.

— Köszönöm, főtisztelendő úr és bocsánátát kérem.

— Maradj még egy pillanatra! Azaz kérem, ne menjen még el. Túlrövid ideig volt a gyóntatószék előtt s ez feltűnhetne valakinek, pedig említette, hogy helyzete a gimnáziumban...

Széjjelnéztem. Alig tíz lépéssel odább állott Duda. E pillanatban nem nézett rám, de talán az előbb figyelt engem. Igen, jobb lesz, ha maradok még. Ennek a papnak igaza van. Csak most néztem meg őt figyelmesebben, eddig ugyanis csak a kezét láttam. Nagyon szép, fehér, finom és ápolt ujjai voltak. Biztosan jezsuita. Hallottam, hogy a jezsuiták nagy gondot fordítanak a kezükre. Talán úgy hetven év felé járhat. Egészen ősz s hegyes orra van.

— Bocsánat és milyen az ön helyzete a gimnáziumban, ha szabad kérdezni?

— Ki akarnak dobni. Most főleg a szocializmus miatt, de tulajdonképpen egyéb ügyek miatt is...

— Hány éves ön?

— Tizenhat multam.

— No, ebben a korban minden fiatalembernek szocialistának kell lennie. Ha az én fiatakoromban ismerték volna a szocializmust, biztosan én is rajongó híve lettem volna... Hogy is lehet ilyesmiért valakit kizárni az iskolából? Jól tanul-e?

— Tulajdonképpen jól, sőt nagyon jól...

— Édesanyja van?

— Van.

— Akkor boldog. Az én anyám kilencéves koromban meghalt. És a mamája nem bánkódna, ha tudná, hogy maga nem akar gyónni?

— Azt hiszem, igen...

— Én egészen bizonyos vagyok benne... Pedig látja, az édesanyáknak soha nem volna szabad bánkódniuk... De hát mit segíthetünk mi ezen, ha ön megbicsaklott és a viláért sem akar gyónni.

— Nem akarok.

— Semmi szín alatt?

— Nem.

A pap olyan derűs, barátságos arccal mosolygott rám, hogy szinte esodálkoztam. Ügylátszik, legkevésbé sem botránkozott meg mindezen.

Ezalatt lassanként kiürült a gyóntatószék környéke; azok, akik itt akartak gyónni, máshová mentek, látva, hogy ez a pap sokáig kínozza a gyónókat.

— Maga bizonyára az Istenben sem hisz?!

— Nem.

— Azaz maga szerint az Isten nem létezik? Teljesen megértem. Csak a primitív ember, a csőceselék hiheti, hogy az Isten

olyan, mint amilyennek a képeken festik, az intelligens ember ebben nem hihet.

— Természetesen.

A gondolkodó ember inkább úgy képzei el, hogy a világot, ezt az egész nagyszerű mindenséget valami — mondjuk — erő hozta létre, amely a ködfoltoknak és a semminek előbb valami kezdetleges s az idők folyamán mind tökéletesebb formát adott.

— Úgy van...

Az emberek azonban mindenképpen látni, ismerni szeretnék ezt a mindenható, áldott Erőt, valamilyen részükre hozzáférhető formában. Legszívesebben tehát emberi alakot adnak az Istennek. Egyszerűsíteni akarják, közelebb akarják magukhoz az Istent, bár Ő igazában megfoghatatlan. Lehúzzák Őt mintegy a földre s naiv módon magyarázzák meg maguknak az Isten és nagy műve titkát. Az ilyen primitív ember, mint-hogy nem tud önállóan gondolkodni, kívülről megtanulja a katekizmus formuláit, amely pedig csak gyenge szótagolás. Az emberi értelem meg nem egyszer tovább megy, mert az emberi ész mindent ki akar kutatni, mindent tudni akar.

— Úgy van, kérem...

— Mondja, barátom, maga szereti az édesanyját?

— Nagyon szeretem...

— No és ugy-e a mamájának nagy gondot és bánatot okozna, ha Önt kizárnák a gimnáziumból?

— Biztosan...

— Nagyon szigorú az édesanyja?

— Ha kell, tud szigorú is lenni, de még soha életében nem ütött meg engem. Egyébként úgy két év óta nagyon sok szabadságot enged nekünk a mama.

— Nagyon helyesen teszi. Csak ilyen módon képződik ki a jellem és az önállóság. De az előbb azt mondta „nekünk”. Ez azt jelenti, nemde, hogy testvérei vannak?

— Hárman vagyunk fiútestvérek.

— Bocsánat az indiszkrét kérdésért, vajjon az édesanyja — azt hiszem, jól sejtem, hogy özvegy — szóval az ön édesanyja jó anyagi körülmények közt van?

— Egyáltalában nem. Tanítónő.

— Ó, valóban derék asszony! A maga erejéből felnevelni három fiút!... Testvérei milyen időssek?

— Én vagyok a legfiatalabb.

— És most megtörténhetik, hogy kizárják a gimnáziumból... Biztosan sokat bosszantja a tanárait?

— Igenis...

— Ugy-e, sokszor valami megmagyarázhatatlan dacz kerekedik felül magában, s maga nem tud ellenállni a kísértésnek, hogy mások és saját maga bosszantására cselekedjék?

— Igen, sokszor magam se tehetek róla...

— És a tanárok ezt sehogyse akarják megérteni?

— Nem!

— Kedves barátom, ne feledje el, hogy a maga tanárai idős, agyondolgozott emberek, tele gonddal, bánattal... Néha talán ők is hibásak, sokszor azonban te. Azaz, bocsánat — ön.

— Tessék engem tegezni! Azt elismerem, hogy mind a két fél hibás...

— És nem emlékezel olyan esetre, amikor kizárólag te voltál a hibás? Nem vagyok kíváncsi: hányszor, csak azt szeretném, ha gondolkodnál efelett s megfontolás tárgyává tennéd...

— Hát igen, volt úgy, hogy én voltam a hibás... És még hozzá olyan tanárokkal szemben, akiket szeretek s akik jók voltak hozzám...

— No, ha ezt belátod, akkor már minden rendben van. Arról is meg vagyok győződve, hogy az ilyesmi mindig bántott téged?

— Úgy van. Utána megbántam...

— Ah, mihelyt megbánod, az már jó. Hiszen csak az őszinte, forró megbánás a fontos, amely önmagában mélyebb vezeklés, mint nemtudomhány kötelező Miatyánk elmondása... S én úgy látom, hogy te nem igen szeretsz hazudni, igaz?

— Nem. Ha hazudni tudnék, minden másképp volna, mint most.

— Ó, édes fiam, az igazság sok súlyos áldozatot követel... És még egyet; mondd, nem történt-e meg veled néha, hogy tudatosan, készakarva bánatot okoztál édesanyádnak?

— De igen és a mama olyankor mindig sír...

— De ugy-e, ezt többé nem teszed?

— Nem.

— No, akkor jól van. És mondd, nem emlékszel még olyasmire, amit magad is rossznak ítélsz?

— Nemrégem még dohányoztam, de aztán megfogadtam...

— A dohányzás nem bűn. Csak az egészségre ártalmas. Súlyosabb dolgokra gondolok... Hm, betöltötted tizenhatodik évédet... S ez kényes tárgy... Nem támadnak-e néha olyan gondolataid, amelyeket fajtalanoknak vagy bűnösöknek szoktunk nevezni?

— De igen, nagyon gyakran támadnak...

— És hogyan birkózol meg velök?

— Borzasztóan kínlódom.

— Igen, ezek a gondolatok maguktól, hivatlanul jönnek és az ember nem felelhet értük. A legjobb ellenszerük a tanulás, a munka s az állhatatos kitartás mindaddig, amíg az ilyen gondolat, amelyet bizonyos életkorban fajtalanoknak, bűnösnek nevezünk, sugárzó, verőfényes gondolattá nem válik, amíg természetessé, emberivé nem lesz, — valamivé, aminek jönnie kell és meg kell érlelődnie, mint ahogyan megéri a gyümölcs a napsugár melegétől... És most, hm... Hogyis mondjam

neked?... Ha nem is akarsz, megadom neked a feloldozást.
De talán már te is akarsz?...

— Én...

— No, nem tudom, s nem akarom ezt kutatni. Ez már a te dolgod. És még egyet: bizonyosan azt hiszed, hogy én jezsuita vagyok, nem igaz?

— Igen, azt hiszem...

— Pedig tévedsz, minthogy én a feltámadás kongregációjának tagja vagyok. Ha valamikor hasznodra lehetek valaminek, talán éppen ezekben a gimnáziumi bajaidban, akkor bizalommal keress fel engem a rendházban.

Megmondta nevét és felém nyújtotta a kezét, amelyet meg akartam csókolni. Nem engedte, csak erősen megszorította a kezemet. Mélyen meghajoltam. És bemutatkoztam.

— Bár nem ismerem édesanyádat, add át neki üdvözlétemet!...

Zygmunt Nowakowsky.

PÉTER APOSTOL BESZÉDE.

És kik tagadnak mindent vakmerően?...

Kik elpocsékolják az ifjúságot,

Vagy koldusok lélekben, szíverőben

S agyukban ferdék, erkölcsben fonákok.

Minden csak önlelküknek visszsugára:

Az igazság náluk csak hangulat.

Gyanakszanak, köpködnek világra,

Mert lelkük tükre torzképet mutat.

Vannak, kiknél dorbézolás az élet,

Baromi módra sárban henteregnek,

És azt szeretnék elhíttetni véled.

Hogy bűn s erény, rút és szép egyre mennek.

Vakon születtnek a nap tiszta fénye

S az éj sötétje egyformát hazud,

És nem fog hinni soha semmi szépbe,

Akinek belső szívvilága rút.

(Reviczky: Ifjú pesszimistának.)

